

Emnenr. 11.

Fylke:

Møre og Romsdal.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Volda.

Emne:

Bygdelag:

Austefjorden.

Oppskr. av:

Erik Halvatn.

Gard:

Halvatn (Klaragard).

(adresse):

Austefjorden.

G.nr. 59.

Br.nr. 8.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Eia røynsle

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

f. 1880.

Halvatn, hvar vort gardbruk.

I

Røtter.

SVAR

Vi ynskjer å få vite a) korleis sankingen forgår i bygda idag, b) om det er skjedd nokke forandring i manns minne, eller c) om det er tradisjon om en slik forandring. Det er d.) viktig å få vite korleis det var i den eldste tid en kan fortelje um (opplysning um kva tid, fars, farfar, elle nøyaktig fiksert).

Forskjellige røtter.

1. Länka en enda røter i dykkar bygd? Rikenast røter som mandfot? Länka en røter under siste verdenskrig? Dersom ena ikkje lenger sänka røter, når slutta en med det? J 1940 - 45.

2. Det er ukjendt for meg.

3. Tröske, denne rot er eg vel kjendt med. Eg var med, sammen med mine foreldre og systesed å plukka rot på åkeren um våren når vi plögde, den rota må plukkast med folkehånd når ein plöjer åkeren. Kanhende dei no greier å ta den med Traktorhøv når dei no plöjer stykkje, men ho må takast vekk frå stykket. Det er stort tap for bonden at ugras får gro i fred i åker og eng. Når vi plögde um våren var huslyden med på åkeren å jamta fora å.

13149

plukke Trøskerot, elle andre ograsrøter or åkeren og kasta dei i dongar, um kvelden tok vi alle rotdongane å samla dei saman å lyste oppi vagna å kjøre dei til elva å vaska av dei molda, og bar dei so til fjøset å delte dem på Kjøyne.

4. Dei som ikkje kjøre, brukte å fylle rota i sekkar å bar dem til elva å vaska av dem molda før dei delte dem på Kjøyne. Trøskerot kan vi dele på Kjøyne når ein bere hev noke å dele.
5. Røtene kan ein føre opp med det same dei kjem frå elva, men kan og ligge på elvabakkja ein par dagar, men sola får ikkje skjine på dei.
6. Trøskerot er sikkert god å verdfull når ein bere hev noke av dem å spandere på Kjøyne. Men no er dei slutta med å ha åker, før pløgd dei åkeren kvar vår, å plukke Trøskerot. No pløjer dei grasrotten sjøldare, kring 5-10 kvart år, å ugrasrøtene får gro. Trøskerota lika å vekse der som er fugtig jordbotn, der må grøftast så verte det bouleg bere.

Ja, slike hev det vore brukt i vår bygd mann etter mann gjennom lange tider. Dei brukte sine tredplogar til åkeren, plogskjøre var jarnbesleie, men sida var han laga av bere tredmattial. Her i vår gard var ein slik tredplog og minnast godt, og var i bruk til fram åt hundreårsstjifte. Sida kom dei nye Jøder plogane i bruk her. Men dei gamle "plogane" hadde og jarn understell som heldt landjarnet, veltfjola og styrbred på plass. Dei gamle plogane var arbeidde her på bygda.

B. Brægn (blom).

1. Brægn hev ikkje vore nytta her i bygda, men Blom hev vore slætt itag med anna

gras nar^{vi} slo høy i fjellslåttå, men han var ikkje nytta på annan måte noko surleg.

2. Det er ukjent
3. Det er ukjent for meg.
4. Det er ukjent for meg.
5. Det have vore nytta "Björnkam" til Glesfar her i bygda, å tekje um våren April - mai.
6. Nei, ikkje noko slags røter vorte sanka årvisl no. Under siste verdenskrig måtte vi samle det for vi kunne kvar med seg, men vi kjøbte og mykje høy

II Tang og Farsa

A. Tang.

1. Tang reknast ikkje for årvisl for i våre bygder idag, og er rekna for bare naudfor, det vart skutt med å sanka den i 1930 åri elle kring dei tider
2. Ein sanka Tangen frå Kyndelsmesse til
3. vaaren, og skjærer den av med "Sigd".
4. Ein fylte den i sekkar å bar den på ryggen eller kjæure den heim etter som det passar.
5. Dei kokte Tangen i ein "Storkjeil," den låg ikkje å gjera. Etter på vaska dei Tangen i reint vatn. Sida saksa dei Tangen å fylte den i bytte å strådde på noko mjøl å ga det kjerne. Det er meg fortalt at Tangen vart alltid kokt i en storkjeil, og etter på vaska i reint vatn, so alt slam å rusk som fylte med Tangen i sjøen, kom burt. Dei brukte den som krisefor i naudår, og når det vart lite høy, og den var rekna for godt for. No er dei slutta med det.

B. Farsa.

1. Det er meg fortalt at dei gjøyre den opp um våren og brukte den til gjøssel og ströelse under dyra. Så laga dei Stompost av den, å blandar i gjøssel.
2. Det er Storbära som rive den laus frå vokse=

skudet og fører den inn i fjøra utpå øyane der ligge den i store dungar.

3. Di kjøyre den heim.
4. Er den første må di orne med den som Tangen. Vaske den i reint vatn og koke den som Tangen. Det er di store blada som er verdi-fulle, som kan brukast til foring til dyra. Så brenne di Tare til "Oske" og selc den til midisinsk bruk. ~~Di~~ brukar den berre i vår til foring av dyr, Kyer og Griser.
5. Tang og Tare er god sørpermatrial, med iblan- ding av mjøl, og er på den måten nytta.

III. Annet fôr av planter.

1. Hanhunde dei sänka rogneber i gamle dage, men det er ukjendt hur i bygda. sjå V, 4.

IV. Hestemikk.

1. Det er ukjendt for meg.
2. Det er ukjendt for meg.
3. Det er ukjendt for meg. Skal ein koke potetor så må dei kokast, skal ein slå fjelt eller kokande vatn over dei, blir dei ikkje kokte.

V. Sörpefôr.

1. Ni ein koker ikkje sörpe til dyra no, ä ikkje kokte dei fôr heller, men brukte varmt vatn, Men Tang og Tare måtte kokast. Skal ein lage sörpe til hestar brukar ein stam- par (avskorne tynde.) med godt handtak på Skal kokande eller varmt vatn brukast, må det stå til avkjöling fôr dyra får det.
2. Ein lagar sörpe av varmt vatn og höy, med noko mjøl til um ein hadde det. Det var havremjöl og byggmjöl som hev vore nytta hur, men det hev og vore brukt kalt vatn ä laga sörpe av när ^{dit} hev vore friske kröter, Er det vore sjuke kröter, eller etter födsel, hev di fått det beste still som råd var.

3. Ja, ein hev brukt ^{dit} slike i vår bygd
4. Um dei nytta rogneber kan ikkje eg svare på, men vi nytta Rognelauv og Rognebork i mi tid, når det var lite høg um våren, og slike hadde mine fedre og brukt det frå dei gamle tider. Kvernakerane hadde dei beste jordstykkja på bøen, så fekk ein slå høyet ikring, i mark og fjellslåttane. No heve det vorte slutt med å avle korn i vår bygd, særlig etter krigen slutt 1945. Det kjem no an på hva "Skurtruskaren" kan byde oss, og hovre folk lite vel over den.
5. Drank frå brenneriene vorte ikkje nytta her då her er ikkje ølbrygging i disse dage.
6. Fyre 1900 brygga dei øl musta på kvar gard. Men her i vår gard: "Hharagard" var det slutt i 1890 åra. Vi heve igjen Bryggesåen som er merkt N.S. S. K. 1810. Det er namne at Nils Steffenson Strand frå Heggjabygda i Nordfjord, g. 1783 med enkja Gjertre Tvarsdt. Melheim, Nordfjord. Ho Gjertre var also mi Tipp oldemor.
- Ein store Hoparkjeil heve vi og frå same tid.
7. Ja, vi nyttar alt høgfrød og høgmo som felle frå høye i Løda, varma vatn å slår over det. Ellest vil eg siie, vi hev mykje å takke våre Fedre for, som vi yngre folk hev vanskeleg at forstå, dei hadde primitive hjelpemiddlar, å skulde halde mat til folk å krøtur gjennom ein lunge vinter. Dei hadde ikkje kjøpe gjøssel å hjelpe seg med, å intkje noka slags grasfrød. Ein måtte barbre fjellsideene å nytte dei muligheter som baud seg fram i ei fjellbygd som her, både av slitande å bitande. I 1890 åra, ja, både for og sida, var her så mykje Bjørn i vår fjellbeiter, at småtte forsorne mange dagar eg gjekk i folkeskulen for at gjete Hjør og

Lande. Men likevel drap han saude, så fastra han det han ikkje vann å ate med ein gong, det vil seie, han hvide over det nake torso, lynn og blom, ^{Men} raud, rev og Ørn at iblag med honom det dei trengde.

VI. Fiskeavfall.

1. Nei, no verte ikkje Fiskeavfall nytta slik som då eg var med i 1896 som unge gut. Vi skulde drage Torsk i februar og mars - frå Hynndelsmesse til fram mot påske.
2. Vi hadde med oss kvar si tynne som vi salta oppsi kløyvde "Torskehaut" som vart nytta til folkemat på garden. Det var god mat på bordet. Min far brukte to tynne med Torskehaut, den eine sende han heim mitt i Fiskjituren, den andre kom han med sjøl når han slutta. Torka fiskeavfall var ikkje nytta i våre bygder. Bild hvor det vore prøvd å nytta til Rjyre som mjelkar, men det vil sette bismak på mjølka.
3. Nei, folk som bot nur sjönn fortel meg, at dei nyttar ikkje fiskeavfall saamen med Tång og Tare.
4. Det kjennu eg ikkje til.
5. Eg vit det ikkje.
6. Eg vit det ikkje, kor det hve vore brukt, fram gjennom tidene - det må truleg vere på kjøkken.
7. Eg vit det ikkje. Skrivna må venjast på det, ^{bot} Det er mykje som eg ikkje vit alle forstar, som her i ei fjellbyggd. Det kan truleg vere folk frå Öyannu som vit å fortelje dykke um dette.

Det er ei ugrasplante eg no må nemne til dykke, som ikkje var her for itida, "Lövband," som vi ikkje vit kva vi skal gjere med. Det ^{er} truleg kjöpa gjöstinga ho likar så godt. Ho er tidleg og det lysar gult over alle böar. i juni måne.

Slutt.